
ZESZYTY NAUKOWE WYŻSZEJ SZKOŁY PEDAGOGICZNEJ
W BYDGOSZCZY
Administracja Publiczna z. 1

AGNIESZKA HENCEL
WSP w Bydgoszczy

SYSTEM FINANSOWY SPÓŁEK RADIOWYCH I TELEWIZYJNEJ

Uwagi wstępne

W Polsce radio i telewizja ukształtowały się jako monopolista, działając pierwotnie jako państwowa korporacja - najpierw z częściowym, a potem całkowitym udziałem państwa. Późniejszy totalitaryzm zamroził wszelkie dążenia do demonopolizacji. Wszak działalność rozgłośni regionalnych i ośrodków telewizyjnych można było uznać jedynie za przejaw dekoncentracji mediów audiowizualnych. Szanse rozwoju polskie radio i telewizja uzyskały dopiero na początku lat dziewięćdziesiątych, a ściślej od momentu wprowadzenia w życie ustawy o radiofonii i telewizji, tj. z dniem 1 marca 1993 roku.¹ W myśl tej ustawy system radia i telewizji został tak ukształtowany by mógł składać się z trzech sektorów:

- 1) publicznego, jedyne, który ma obowiązek być apolityczny, bezstronny, obiektywny i pluralistyczny,
- 2) społecznego, złożonego ze stacji tworzonych przez różne partie, ugrupowania, organizacje, mniejszości oraz społeczności lokalne i regionalne,
- 3) komercyjnego, złożonego ze stacji prywatnych, finansowanych z reklamy i podporządkowanych działalności programową celem maksymalizacji zysku.

Stworzenie tego systemu w ramach tworzonego nowego ładu informacyjnego wymagało uchwalenia cytowanej ustawy o radiofonii i telewizji, znowelizowania ustawy o łączności w zakresie telekomunikacji na potrzeby komunikowania masowego, znowelizowania prawa prasowego oraz tworzenia warunków prawnych i technicznych do rozwoju nowych nadawców oraz systemów radiowych i telewizyjnych.

W myśl nowej ustawy o radiofonii i telewizji zniesiono monopol państwa w dziedzinie tworzenia i rozpowszechniania programów. Podstawowym nadawcą pozostała publiczna radiofonia i telewizja. Zadania w zakresie rozpowszechniania programów pełnią nadal państwowe jednostki organizacyjne (PPTT).

Cytowana ustawa zniosła funkcjonujący od 1960 roku Komitet do Spraw Radia i Telewizji "Polskie Radio i Telewizja". Mienie oraz prawa i obowiązki p.j.o. RiTV stały się mieniem oraz prawami Polskiego Radia SA i Telewizji Polskiej SA działających na podstawie nowej ustawy.

Analizując system finansowy Polskiego Radia SA i Telewizji Polskiej SA w obecnym stanie prawnym, należałoby poświęcić kilka słów zmianom form organizacyjnych, jakie miały miejsce w omawianych instytucjach na przestrzeni ostatnich trzydziestu lat.

Ewolucja zmian własnościowych

Podstawą funkcjonowania Polskiego Radia i Telewizji były ustawy: ustawa z 2 grudnia 1960 roku o Komitecie do Spraw Radia i Telewizji² oraz z 15 listopada 1984 roku o łączności.³ Na mocy tychże ustaw Komitet do spraw Radia i Telewizji działał jako centralny urząd administracji państwowej, a jego przewodniczącego powoływał prezes Rady Ministrów. Organ ten miał status jednostki budżetowej i prowadził swą działalność finansową na podstawie ustawy - Prawo Budżetowe z 5 stycznia 1991 roku.⁴ Tak więc zgodnie z zasadą budżetowania brutto, jednostka ta związana była z budżetem pełnymi kwotami swych dochodów i wydatków oraz była zobowiązana w całości przekazywać doń osiągnięte przez siebie przychody. W całości także otrzymywała z budżetu państwa środki finansowe niezbędne na pokrycie swych wydatków.

Polskie Radio i Telewizja funkcjonowało jako państwowa jednostka organizacyjna, mająca osobowość prawną, posiadała status jednostki samobilansującej się, działającej na zasadach pełnego wewnętrznego rozrachunku gospodarczego. Była zatem jednostką gospodarczą samodzielną, prowadzącą działalność na własny rachunek i ryzyko, z obowiązkiem pokrywania wszystkich nakładów z wpływów uzyskanych na przykład ze sprzedaży usług.

P.j.o. swą gospodarkę finansową prowadziła zgodnie z zasadami określonymi w uchwale Rady Ministrów nr 146/85 z dnia

16 września 1985 roku w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej p.j.o. PRiTV.

Obok cytowanej uchwały Rady Ministrów, gospodarka finansowa p.j.o. regulowana była w przepisach ogólnych, obowiązujących przedsiębiorstwa państwowe w dostosowaniu do potrzeb wewnętrznych PRiTV, w zakresie rozliczeń finansowych, obrotu gotówkowego, rozliczeń bezgotówkowych, gospodarki kasowej, materiałowej, inwestycyjnej oraz zasad prowadzenia księgowości, sporządzania sprawozdawczości oraz kwestii związanych z opodatkowaniem i rozliczaniem się z budżetem.

Na mocy zarządzenia przewodniczącego Komitetu do Spraw Radia i Telewizji, p.j.o. PRiTV została postawiona w stan likwidacji z dniem 1 lipca 1992 roku (zarządzenie nr 24 przewodniczącego Komitetu do Spraw Radia i Telewizji "Polskie Radio i Telewizja" z 2 lipca 1992 roku w sprawie postawienia w stan likwidacji p.j.o. Polskie Radio i Telewizja). Fakt ten skłonił do podjęcia szybkich kroków w celu opracowania projektu podziału mienia między Polskie Radio SA i Telewizję Polską SA. Na mocy ustawy o Radiofonii i Telewizji powołano 19 jednoosobowych spółek skarbu państwa: jedna telewizyjna, jedna radiowa, w ramach której nadawane są cztery programy ogólnopolskie oraz siedemnaście spółek radiofonii regionalnej. Omawiana ustawa całkowicie rozdzieliła instytucje Polskiego Radia i Telewizji. Powstała jedna spółka telewizyjna: Telewizja Polska SA, w formie jednoosobowej spółki skarbu państwa i jej ośrodki terenowe: w Gdańsku, Szczecinie, Krakowie, Łodzi, Warszawie, Wrocławiu, Poznaniu, Bydgoszczy, Katowicach i Rzeszowie. Z drugiej strony powołano Polskie Radio SA skupiające cztery programy ogólnopolskie i siedemnaście spółek regionalnych samodzielnych i niezależnych. Wszystkie omawiane spółki stanowią jednoosobowe spółki skarbu państwa, są podmiotami prawa handlowego i jako spółki kapitałowe nabyły osobowość prawną zgodnie z procedurą rejestrową. Do instytucji tych mają więc zastosowanie przepisy kodeksu handlowego w zakresie organizacji ich organów oraz kwestii związanych ze sporządzaniem bilansów rocznych i ich kontrolą. W spółkach tych powołano takie organy, jak zarządy i rady nadzorcze, natomiast kompetencje zgromadzenia wspólników należą do ministra finansów, reprezentującego skarbu państwa. Jest więc to dość specyficzna struktura własnościowa, gdyż w kwestiach proceduralnych mają zastosowa-

nie zarówno przepisy kodeksu postępowania cywilnego, jak i kodeksu postępowania administracyjnego.

Formy działalności dochodowej Polskiego Radia SA i Telewizji Polskiej SA

Omawiając problematykę systemu finansowego, jaki ukształtował się w wyniku zmian własnościowych polskiego radia i telewizji, pragnęłabym poświęcić kilka uwag instytucjom składającym się na ów system. Przede wszystkim byłyby to kwestie związane ze źródłami dochodów, gromadzeniem środków finansowych w formie funduszy, planowaniem, wydatkowaniem, jak i sporządzaniem bilansów rocznych i ich kontrolą.

Niezbędnym elementem pozwalającym w sposób prawidłowy i rzetelny rozdysonować środki finansowe jest sporządzanie planów. Kompetencje w tym zakresie należą do zarządów spółek, natomiast kwestie ich zatwierdzania i weryfikowania do rad nadzorczych. Problematyka ta znalazła swoje odzwierciedlenie w statutach spółek, jak i w regulaminach wewnętrznej organizacji ich funkcjonowania.

Zarządy spółek formułują pięcioletnie i roczne plany działalności, które stanowią podstawę jej gospodarki finansowej. Przy sporządzaniu planów zarządy kierują się w szczególności: wynikami badań OBOP na temat oceny jakości programów przez radiosłuchaczy i widzów, wielkością godzin produkcji i emisji programów radiowych i telewizyjnych, potrzebami rozwojowymi, możliwościami finansowymi spółek. Najpowszechniej sporządzane są plany roczne obejmujące swą treścią: plan usług programowych, plan emisji programu, plan kosztów usług programowych, plan dochodów własnych, plan dochodów z budżetu państwa, plan inwestycji, plan gospodarki dewizowej, plan finansowy.

Największą dowolność i swobodę w kwestii planowania mają spółki regionalne, które na podstawie wyżej cytowanych kryteriów sporządzają własne plany, dostosowane do ich lokalnych potrzeb.

Ukształtowanie Telewizji Polskiej SA jako ośrodka centralnego siłą rzeczy powoduje, że zarząd spółki opracowuje szczegółowe zasady dotyczące planowania w oddziałach terenowych w formie wytycznych w sprawie sporządzania planu na konkretny rok sprawozdawczy.

Plany sporządza się według struktury organizacyjnej istniejącej w dniu 1 lipca danego roku, z uwzględnieniem przewidywanych wewnętrznych decyzji spółki. Poza tym bierze się pod uwagę ceny stawek wynagrodzeń, stawek podatkowych, taryf i opłat abonamentowych w dniu 1 lipca danego roku. Każdy ze sporządzonych planów powinien składać się z dwu części: tabelarycznej, zawierającej zestawienia liczbowe, jak i opisowej, w której należy omówić kształtowanie się planu i przewidywanego wykonania z roku ubiegłego, a także założeń planu na rok bieżący, ze szczególnym uwzględnieniem czynników, które spowodowały wzrost lub spadek w stosunku do planowych zadań rzeczowych. Ponadto w uzasadnieniu należy wyodrębnić koszty i dochody o charakterze jednorazowym występujące w roku poprzednim i w projekcie na rok przyszły.

Każda z nowo powołanych spółek dysponuje określonymi środkami pieniężnymi pochodzącymi z różnych źródeł, które są wydatkowane na cele statutowe.⁵ Mowa tutaj o funduszach.

Na finansowanie swej działalności poszczególne spółki tworzą fundusze statutowe, rozwoju, rezerwy, popierania twórczości radiowo-telewizyjnej, zakładowe fundusze mieszkaniowe i socjalne. Istotną rolę, wywierającą duży wpływ na wielkość funduszy finansowych jakimi dysponują spółki mają fundusze: statutowy, rezerwowy i rozwoju. Podstawę działalności gospodarczej omawianych spółek stanowi fundusz statutowy. Obejmuje on rachunkowo ujęty majątek spółek. Odzwierciedla on w dużej mierze wartość środków trwałych i obrotowych, a także wartości niematerialne i prawne.⁶ Ważną rolę odgrywa także fundusz rezerwowy, który nie może być niższy niż 10 procent zysku do podziału.⁷ Fundusz ten stanowi zaplecze finansowe na pokrycie strat. Jeżeli po pokryciu strat środki tego funduszu przekraczają równowartość 2 proc. kosztów działalności w roku sprawozdawczym, to nadwyżka ta jest z reguły przeznaczana na zasilenie funduszu rozwoju i funduszu załogi.

Ostatni z omawianych funduszy: fundusz rozwoju tworzony jest z całości odpisów amortyzacyjnych majątku trwałego, wpływów abonamentowych w wysokości 20 proc. z odpisu z zysku do podziału.

Środki zgromadzone w tym funduszu przeznaczone są głównie na spłatę kredytu bankowego, finansowanie inwestycji, uzupełnienie funduszu statutowego w części dotyczącej środków obrotowych. Na koniec tej problematyki pragnę wspomnieć o je-

szcze jednym funduszu specyficznym dla omawianych spółek, a mianowicie o funduszu popierania twórczości radiowo-telewizyjnej. Fundusz ten tworzy się z narzutów obciążających koszty działalności Polskiego Radia SA i Telewizji Polskiej SA w wysokości 0,5 proc. kwoty wynagrodzeń osobowych wypłacanych do wysokości normy określonej w odrębnych przepisach. Środki z tego funduszu przeznacza się przede wszystkim na nagrody indywidualne oraz zespołowe za szczególne osiągnięcia w dziedzinie artystycznej, literackiej, naukowej i oświatowej w dziedzinie radiofonii i telewizji. Kryteria przyznawania i wysokość tych nagród pozostaje w gestii zarządów spółek.

Należałoby teraz skoncentrować się na różnych formach działalności dochodowej Polskiego Radia SA i Telewizji Polskiej SA. Możemy wyróżnić dwa zespoły form działalności:

- 1) dochody scentralizowane,
- 2) dochody zdecentralizowane.

Dochody scentralizowane obejmują wpływy z opłat abonamentowych, dotacje z budżetu państwa na realizację kosztów programów radiowych dla zagranicy powiększone o dziesięcioprocentowy zysk naliczony od kosztów przerobu, dotacje przedmiotowe z budżetu państwa od opłat abonamentowych.

Najistotniejszym źródłem dochodów scentralizowanych są opłaty abonamentowe. Instytucja ta znalazła swoje miejsce w ustawie o łączności z 1984 roku. Tej problematyce są poświęcone artykuły 12 i 13. Źródłem opłat jest najpierw rejestracja odbiorników. Na użytkownikach także ciąży obowiązek uiszczania stosownych opłat.

Od 1990 roku przyjęto w naszym kraju zasadę indeksacji - znaną wcześniej we Francji, Irlandii, we Włoszech i Wielkiej Brytanii. Przyjęto, że wysokość wypłaty nie może być wyższa niż 1,5 proc. przeciętnego wynagrodzenia w głównych działach gospodarki, ustalonego co kwartał przez prezesa Głównego Urzędu Statystycznego. Wysokości wypłaty należy powiązać z faktycznie ponoszonymi kosztami oraz z dochodami spółek z innych tytułów, uwzględniając przy tym niebezpieczeństwo odmowy płacenia abonamentu lub wyrejestrowania odbiorników przy zbyt wysokiej opłacie. Każda z omawianych spółek pod koniec roku budżetowego opracowuje plan dochodów z opłat abonamentowych. W przypadku Telewizji Polskiej SA na początku kolejnego roku jednostka nadrzędna w styczniu roku budżetowego przesyła ośrodkom terenowym zatwierdzone prowizorium w ramach podziałów

wpływów abonamentowych. Ośrodki te co kwartał dokonują analizy wydatków w porównaniu do planu na rok budżetowy. W przypadku braku środków na pokrycie wydatków jednostka może wystąpić do zarządu spółki Telewizji Polskiej SA o korektę wpływów abonamentowych. Wysokość wpływów abonamentowych ustala Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji w porozumieniu z Ministrem Finansów. Instytucje te mogą przyznać określonym osobom, grupom osób lub instytucjom zniżki lub zwolnienie z opłat.

Dochody zdecentralizowane są zmobilizowane przez poszczególne spółki. Dochody te są zasobami niezależnymi od spółki nadrzędnej w przypadku spółki telewizyjnej. Spółki w przedmiocie dochodów zdecentralizowanych w pełni samodzielnie dysponują swoimi środkami. Dochody zdecentralizowane pochodzą głównie z reklam, jak również ze sprzedaży programów na antenę ogólnopolską, sprzedaży programu lokalnego w ramach sprzedaży wewnętrznej dla innych ośrodków i rozgłośni w kraju, sprzedaży czasu antenowego, wynajmu pomieszczeń, urzędzeń, studiów. Największy udział w omawianych dochodach ma działalność reklamowa i związane z nią kwestie sponsoringu, programów sponsorowanych, demonstracji towarów i usług, a także patronatu.

Działalność reklamowa. W rozwiniętych gospodarkach wolnorynkowych reklama, w tym reklama upowszechniania za pośrednictwem radia i telewizji służy jako instrument stymulowania popytu i sterowania nim. Radio i telewizja w tym tzw. "nowe media" (telewizja kablowa i satelitarna, teletekst, wideotekst itp.) nabierają też coraz większego znaczenia, jako samodzielny dział gospodarki, ze względu na poważnie rosnące zatrudnienie w nich, jak również na kluczowe znaczenie techniki telekomunikacyjnej w społeczeństwie informacyjnym. Jej rozwój staje się siłą napędową rozwoju gospodarczego w ogóle.⁸

Treść przekazu reklamowego może dotyczyć określonego dobra, usługi lub idei, zwłaszcza zaś znaku towarowego, którym jest oznaczony dany produkt, informacji o określonej sprzedaży czy dodatkowo świadczonych usługach, jak również sprzedaży sezonowej (np. przecena produktów).

Zasady działalności reklamowej zostały szczegółowo omówione w ustawie o radiofonii i telewizji.

Programy sponsorowane. Sponsorowanie to uczestnictwo osoby fizycznej lub prawnej niez zaangażowanej w działalność radiowo-telewizyjną lub w produkcję działów audiowizualnych. Jak również dotyczy to osób nie uczestniczących w finansowaniu lub

współfinansowaniu produkcji audycji przez nadawcę lub na jego zlecenie - w celu promowania nazwy, znaku towarowego lub wizerunku tej osoby. Przez sponsorowanie audycji osoby takie nie nabywają praw do emisji reklamy. Mogą natomiast za odrębną opłatę na ogólnych zasadach nadawać swoje reklamy przed audycjami lub po ich zakończeniu bądź też w innym czasie. Sponsor nie może wpływać na zawartość i czas emisji programu, a także w inny sposób ograniczać niezależność nadawcy i jego odpowiedzialność za zawartość dzieła.

Audycji nie mogą sponsorować osoby, których podstawowa działalność wiąże się z produktami lub usługami, których reklama jest zabroniona. Jedna osoba nie może sponsorować programów zajmujących więcej niż 10 proc. czasu antenowego.

Demonstracja towarów i usług. Forma ta polega na bezpłatnym dostarczaniu lub opłaceniu kosztów wyprodukowania lub zakupu dóbr wykorzystanych podczas realizacji programu (rekwizytów, eksponatów, elementów dekoracji) lub też bezpłatnym świadczeniu usług na rzecz realizacji audycji w celu jej reklamy bądź promocji nazwy, producenta i usługodawcy. W przypadku, gdy demonstrowanymi towarami są nagrody w quizach czy konkursach, dopuszcza się stwierdzenie podczas trwania programu faktu ufundowania nagród przez określone osoby, wymienienie nazw handlowych oraz prezentację tych wyrobów czy usług bez nadmiernego ich eksponowania.

Patronat jest to uczestnictwo osoby fizycznej lub prawnej niezaangażowanej w działalność radiowo-telewizyjną lub w produkcję działalności audiowizualnej, finansowanie lub współfinansowanie produkcji lub zakupu audycji oświatowej, artystycznej, kulturalnej. Nie wiąże się to z bezpośrednią promocją nazwy, znaku handlowego lub wizerunku tej osoby bądź z emisją reklam, jej towarów lub usług. Może ona natomiast informować o swym związku z programem w ramach odrębnej działalności reklamowej czy marketingowej oraz programem radiowym lub telewizyjnym.

Obecnie istotnym problemem jest uniknięcie uzależnienia produkcji radiowo-telewizyjnej od wpływów z reklamy i sponsorowania, a więc także od reklamodawców i sponsorów. Służy temu określenie górnego limitu udziału reklamy w czasie antenowym. Obliczenia wskazują, że 20 minut reklamy na jednym kanale telewizyjnym zapewnia obecnie rentowność Telewizji Polskiej SA, a przy tym nie obciąża nadmiernie programu reklamą. Dla dodatkowego zabezpieczenia się przed wpływem reklamy na decyzje

programowe przyjmuje się zasadę, że wysokość wpływów z reklamy nie ma bezpośredniego wpływu na zarobki pracowników programowych.

Zagadnienie rozliczeń kosztów własnych

Dotychczasowy układ organizacyjny i system rozliczeń w Polskim Radiu SA i Telewizji Polskiej SA powoduje stosunkowo niewielki udział kosztów bezpośrednich w całości kosztów produkcji programu. Stanowią je głównie honoraria. Koszty pośrednie wydziałowe są wliczane po wtórnym rozliczeniu w ciężar kosztów produkcji programu.

Natomiast koszty służb techniczno-pomocniczych pozostają w dużej mierze poza kontrolą i możliwością oddziaływania redakcji i komórek programowych. Bezpośredni twórcy programu nie mogą więc mieć wpływu na obniżenie kosztów jego produkcji, co więcej normatywy produkcji programów, taryfikatory i systemy honoracyjne sprzyjają rozrzutnemu wykorzystywaniu sprzętu i studiów oraz stwarzają możliwości nienależnego podnoszenia honorariów. W pewnym stopniu niektóre opisane tu zjawiska ulegną zmianie po wprowadzeniu systemu producenckiego, dającego producentowi kontrolę nad wszystkimi etapami produkcji programu.

Podstawowym warunkiem zainicjowania strategii racjonalizacji funkcjonowania omawianych spółek w aspekcie ekonomicznym i finansowym jest stworzenie systemu i sformułowania programu naprawy nieefektywnej i niewydajnej produkcji programowej, wiążącej się z ponoszeniem znacznie zawyżonych kosztów. Ten skomputeryzowany system, opierający się na dokumentacji programowej, technicznej, produkcyjnej i transportowej umożliwi:

1. właściwą wycenę bezpośrednich kosztów produkcji;
2. właściwą wycenę kosztów osobowych;
3. określenie udziału kosztów pośrednich i innych w całości kosztów programu;
4. ocenę wydajności personelu;
5. ocenę produktywności sprzętu;
6. kontrolę i weryfikowanie kosztów własnych;
7. dokonywanie właściwego wyboru ekonomicznego w warunkach konkurencji wewnętrznej i zewnętrznej.

Komisja do spraw reformy radiofonii i telewizji, koncentrując się na wybranych, najistotniejszych aspektach systemu ekonomiczno-finansowego, przedstawiła dwa jej warianty:

Wariant I. Zachowanie rozliczeń wewnętrznych

Zdaniem niektórych specjalistów rozliczenia wewnętrzne w toku procesu produkcji powinny zostać zachowane w celu wymuszenia sprawnego i oszczędnego dysponowania środkami realizacji, poprawy gospodarności, racjonalizacji, wykorzystania środków i urządzeń. Zgodnie z tym rozwiązaniem komórki realizujące program i jednostki organizacyjne obsługi technicznej powinny działać na zasadach wewnętrznego ograniczonego rozrachunku gospodarczego. Dyrektorzy programów powinni określić koszty ich realizacji i zlecić je redakcjom działającym w strukturze programów albo poza nią. Redakcje i redakcje naczelne uzgadniałyby wykorzystanie środków ze służbami technicznymi i finansowałyby obsługę techniczną w ramach swoich środków. Każda jednostka prowadziłaby dla swoich potrzeb operatywną ewidencję dochodów i kosztów.

Wariant II. Zniesienie rozliczeń wewnętrznych

Zespoły programów radiowo-telewizyjnych otrzymują środki na finansowanie ich kosztów pomniejszone o wydatki związane z dostawami i usługami pozaabonamentowymi, które są finansowane z dochodów, jakie z tego tytułu realizują oba zespoły. Następnie kierownictwa zespołów dokonują rozdziału środków na finansowanie kosztów ogólnych zespołów oraz kosztów realizacji poszczególnych audycji radiowo-telewizyjnych. Jednostki programowo-produkcyjne i usługowe finansowane są przy zastosowaniu normatywnego rachunku kosztów, na zasadach centralnego zasilania planowanych kosztów (waloryzowanych, zgodnie z obowiązującymi zasadami poprzez wyrównanie rentowności).

Drobne przeniesienia wydatków, jak również wzajemne usługi są dokonywane na podstawie wystawianych not, natomiast zysk osiągniany jest w sprzedaży wewnętrznej, względnie z tytułu oszczędności kosztów. Cel sprawnego i oszczędnego dysponowania środkami realizacji osiąga się przez przestrzeganie ścisłej dyscypliny realizacyjnej, rygorystyczne przestrzeganie normatywów produkcji programów, ścisłą kalkulację kosztów i bezpo-

średnią odpowiedzialność realizatora, reżysera i kierownika produkcji za przekroczenie jej.

System płac

Decyzja o zniesieniu bądź zachowaniu rozliczeń wewnętrznych ma istotne znaczenie dla systemu płac. Zniesieniu rozliczeń wewnętrznych powinno towarzyszyć wprowadzenie systemu płac wzorowanych na systemach zachodnich, tj. zniesienie systemu honoracyjnego, zarówno w przypadku dziennikarzy, jak i pracowników realizacji. Wliczenie sum obecnie wypłacanych w formie honorariów za prace dziennikarskie, artystyczne, realizatorskie i pomocnicze do wynagrodzeń ryczałtowych oraz podniesienie ich dzięki likwidacji przerostów zatrudnienia pozwoli na wypłacenie pracownikom atrakcyjnych wynagrodzeń. Pozwoliłoby to na znaczne uproszczenie rozliczeń i redukcję prac administracyjnych i księgowości, zlikwidowałoby możliwości manipulacji stawkami dla podniesienia zarobków i wyeliminowałoby akordowy charakter pracy pokaźnej części osób zaangażowanych w tworzenie programu. Czynnikiem dyscyplinującym powinno być natomiast upowszechnienie pracy kontraktowej (na umowę na czas określony), w ramach której przedłużenie i warunki kontraktu byłyby co roku przedmiotem negocjacji między pracownikiem a przełożonym, głównym zaś kryterium oceny pracownika - jego dorobek w ciągu ostatniego roku. System honoracyjny obowiązywałby wyłącznie w odniesieniu do współpracowników.

Rachunkowość

W życiu gospodarczym Polski coraz większą rolę zaczynają odgrywać różnego rodzaju spółki. Należy przewidywać, że w najbliższych latach właśnie one będą najbardziej dynamicznym elementem działalności produkcyjnej, usługowej i handlowej. Wzmocnienie więc i usprawnienie systemu nadzoru oraz kontroli ich działalności to problem szczególnej wagi, którego rozwiązanie warunkuje prawidłowe rozliczanie się firm z budżetem państwa.

W spółkach kapitałowych do sprawowania nadzoru nad działalnością gospodarczą powołane są rady nadzorcze, a dodatkowo komisje rewizyjne. Kodeks handlowy zapewnia tym organom niezbędne kompetencje kontrolne oraz nakłada prawny obowiązek badania bilansu przedsiębiorstwa oraz rachunku zysków i strat.

Niezależnie od tego, roczne sprawozdanie finansowe (bilans i rachunek zysków i strat) wszystkich spółek akcyjnych oraz większych spółek z o.o. powinno być badane przez biegłych rewidentów. W literaturze wymienia się kilka typów rad. Tradycyjna rada nadzorcza składa się z osób reprezentujących zarówno interesy zewnętrzne, jak i kierownictwa przedsiębiorstwa. Rada będąca reprezentantem interesów społecznych składa się wyłącznie z osób reprezentujących interesy zewnętrzne. W przyjętym u nas modelu rady nadzorczej w jednoosobowej spółce skarbu państwa eksponują społeczne aspekty przedstawicielstwa, nadając im niekiedy charakter publiczny. Zaakceptowany przez legislatora model rady nadzorczej powinien zatem cieszyć się społecznym uznaniem. Tymczasem pod ich adresem formułowane są gorzkie słowa, a nawet zarzuty kwestionujące ich racje bytu.

Na tle obowiązujących przepisów, zwłaszcza kodeksu handlowego z 1934 roku, można postawić tezę, że regulacja w nim zawarta jest prawną podstawą do funkcjonowania tychże rad. Nie jest to jednak model idealny, gdy chodzi o kwestie prawne. Działalność rad w znacznej mierze kształtują umowy, statuty oraz regulaminy wewnętrzne spółek. Podobne rozwiązanie organizacyjno-prawne znalazło swoje zastosowanie w nowopowstałych radach nadzorczych spółek: Polskiego Radia SA, Telewizji Polskiej SA i rozgłośni regionalnych. Rady te mają szczególne kompetencje do sprawowania kontroli w zakresie ogólnie pojętej rachunkowości.

W literaturze polskiej do części składowych tej instytucji zalicza się tradycyjnie ewidencję księgową, rachunek kosztów, sprawozdawczość finansową (bilans i rachunek wyników).⁹ Rachunkowość opiera się przede wszystkim na przepisach prawnych regulujących zasady jej prowadzenia. Są to ustawy: z 29 września 1994 r. o rachunkowości¹⁰ i z 19 października 1994 r. o biegłych rewidentach i ich samorządzie.¹¹

Sporządzanie bilansu rocznego. Bilanse są sporządzane na okresy miesięczne, kwartalne, półroczne i roczne. W omawianych spółkach dominuje sporządzanie bilansów rocznych, analizowanych w dwóch przekrojach: a) pionowym - analiza struktury aktywów i pasywów oraz dynamiki struktury, b) poziomym - analiza prawidłowości sfinansowania majątku spółek (aktywa) za pomocą składników pasywów.¹²

Na koniec roku sporządza się również sprawozdania finansowe, na które składa się rachunek wyników i bilans. Sprawoz-

dania te przekazywane są właściwemu dla siedziby spółki Urzędowi Skarbowemu nie później niż do 90 dnia, po okresie, na jaki ma być dokonane zamknięcie ksiąg rachunkowych. Sprawozdania te trafiają również do właściwych organów statystyki państwowej (GUS) lub urzędów określonych w obowiązujących przepisach lub statucie spółki w terminach w nich określonych. Bilans sporządzany jest przez głównego księgowego spółki. Każdy bilans musi być następnie zweryfikowany przez biegłego rewidenta. Biegły weryfikując bilans sprawdza po stronie aktywów i pasywów zgodności sum bilansowych i stwierdza, że został on sporządzony rzetelnie lub, że zawiera uchybienia. W przypadku znacznych uchybień zarząd spółki jest zobowiązany do korekty bilansu i sporządzenia drugiej wersji.

Wynik finansowy. Stanowi on różnicę między przychodami ze sprzedaży a kosztami własnymi i kosztami sprzedaży, zwiększoną o należne dotacje i zmniejszoną o podatek od towarów i usług oraz podatek dochodowy od osób prawnych, skorygowaną o rozliczenia wyrównawcze oraz saldo strat i zysków nadzwyczajnych. Wynik finansowy w omawianych spółkach ponadto jest różnicą między dochodami z uwzględnieniem odpisu z opłat abonamentowych na fundusz rozwoju, a kosztami działalności spółki.

Telewizja Polska SA, Polskie Radio SA i spółki regionalne w obecnym kształcie organizacyjno-finansowo-prawnym funkcjonują od początku 1994 roku. Warto zatem dokonać krótkiej oceny zmian, które nastąpiły. Najistotniejszym faktem w historii naszych mediów było zniesienie monopolu państwa w tym zakresie i rozdzielenie instytucji Polskiego Radia i Telewizji. Ze względu na fakt, iż nowo powstałe spółki charakteryzują się różną strukturą organizacyjną, trudno obecnie powiedzieć, które z rozwiązań jest trafniejsze. Czy pewna centralizacja strukturalna, jak w przypadku spółki telewizyjnej, czy też pełna niezależność spółek regionalnych. Ostatnie raporty Najwyższej Izby Kontroli, sporządzane na podstawie kontroli przeprowadzonej w Telewizji Polskiej SA powodują, że w zakresie funkcjonowania tej instytucji pojawia się wiele zastrzeżeń i uwag krytycznych.

PRZYPISY

¹Dz.U. z 1993 r., Nr 7, poz. 34.

²Dz.U. z 1960 r., Nr 54, poz. 397.

³Dz.U. z 1984 r., Nr 54, poz. 275.

⁴Dz.U. z 1991 r., Nr 4, poz. 17-18.

⁵M. Weralski: *System instytucji prawno-finansowych*. Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Lódź 1982.

⁶M. Weralski: *Finanse publiczne i prawo finansowe*. Warszawa 1984, s. 51.

⁷A. Borodo, B. Brzeziński, E. Drgas, J. Głuchowski, J. Jezierski: *Zarys prawa finansowego*. Toruń 1989, s. 297.

⁸Przekazy i Opinie, 1991, Nr 1. Warszawa, s. 151.

⁹T. Peche: *Teoretyczne podstawy rachunkowości*. Warszawa 1988, s. 49.

¹⁰Dz.U. z 1994 r., Nr 121, poz. 591.

¹¹Dz.U. z 1994 r., Nr 121, poz. 592.

¹²S. Nisielgolc: *Rachunkowość podmiotów gospodarczych*. Warszawa 1992, s. 11.

Summary

Radio and TV began as a government monopoly at first having port contribution of capital, and afterwards complete.

TV and radio were able to develop in the early 1990's after the introduction the Statute of Radio and TV (on the 1 of March 1993).

This act distributed the radio and TV institutions. One State corporation was founded: Polish Television Corporation, and its satellites in Gdańsk, Szczecin, Kraków, Łódź, Warszawa, Wrocław, Poznań, Bydgoszcz, Katowice, Rzeszów.

The Polish Radio S.A. was also established and divided into all-Polish programmes and seventeen local independent corporations.

The article discusses the problems connected with financial system above corporations. The evolution of ownership changes which took place in the radio and TV institutions is also presented. The important part of this article shows the forms of profitable activity, expenses, the problems of financial results, valency, taxes, and the pay-system.